

Stručný obsah

I. Klinická psychologie a klinický psycholog	33
II. Vývoj klinické psychologie: od hysterie k internetu	123
III. Systémový rámec klinické psychologie: vývoj zdravotnictví a zdravotnické souvislosti	225
IV. Hodnotový rámec klinické psychologie: etika a kvalita – dobrý průběh, dobrý vztah, dobří lidé, dobré výsledky, dobrý život	267
V. S kým v klinické psychologii spolupracujeme: osobnost, rodina/skupina, obec	371
VI. Jak v klinické psychologii spolupracujeme	499
VII. Jak si (v klinické psychologii) představujeme souvislosti nemoci a zdraví	573

Obsah

Summary	20
Poděkování	21
Předmluva ke Klinické psychologii aneb Návod k použití	
(Bohumila Baštecká, Ondřej Fafejta)	23
<i>Informace, souvislosti, nejistota a rozmanitost: kniha zvědětela a zhistoričtela</i>	24
<i>Jazyk, citování a prameny ve službách souvislosti a (vyrovnávání) příležitosti: kniha se (snad) zpřesnila</i>	25
<i>Společenské a autorské změny: kniha zprávníčtela</i>	26
<i>Kéž kniha slouží</i>	27
Úvod – zvolený úhel pohledu (Bohumila Baštecká)	28
Klíčová slova a data	31
Otázka	31
I. část	
Klinická psychologie a klinický psycholog	33
1. Vymezení předmětu a pojmů: normalita, zdraví a nemoc	34
1.1 Co je a čím se zabývá klinická psychologie (Bohumila Baštecká)	34
1.1.1 Norma a její pojetí	35
1.1.2 Zdraví a jeho pojetí	41
1.1.3 Choroba, nemoc a jejich pojetí	42
1.1.4 Shrnutí: samozřejmost zdraví	45
1.1.5 Vymezení klinické psychologie	45
Klíčová slova a data	47
Otázky	48
1.2 Kdo je a čím se zabývá klinický psycholog (Bohumila Baštecká)	48
Klíčová slova	50
Otázky	51
1.3 Klinickopsychologický jazyk a jeho úskalí (Bohumila Baštecká)	51
1.3.1 Přirozenost a nepřirozenost jazyka	51
1.3.2 Pseudo-učenost	52

1.3.3	<i>Nadužívání a znehodnocování pojmů</i>	53
1.3.4	<i>Dvojitá řeč</i>	54
1.3.5	<i>Význam a kontext diagnózy</i>	56
	<i>Klíčová slova a data</i>	60
	<i>Otázky</i>	61
1.4	Pojmy ve zdravotnictví s důrazem na oblast psychopatologie (Petr Goldmann, Bohumila Baštecká)	61
1.4.1	<i>Základní pojmy</i>	63
1.4.2	<i>Pacientovy obtíže a jejich léčba</i>	64
1.4.3	<i>Třídění obtíží a poruch</i>	65
1.4.4	<i>Diagnóza</i>	67
1.4.5	<i>Příčiny psychických poruch</i>	69
1.4.6	<i>Průběh psychických poruch</i>	70
1.4.7	<i>Abychom lékařům lépe rozuměli</i>	71
1.4.8	<i>Džungle zkratek</i>	74
1.4.9	<i>Abychom pacientům lépe rozuměli</i>	76
	<i>Klíčová slova</i>	77
	<i>Otázky</i>	77
2.	Právní rámec klinické psychologie	78
2.1	Pravidla a právo ve společnosti (Petr Goldmann, Jan Mach)	78
2.1.1	<i>Původ práva</i>	79
2.1.2	<i>Základní právní kategorie</i>	82
	<i>Klíčová slova</i>	85
	<i>Otázky</i>	85
2.2	Právní postavení klinického psychologa a psychologa ve zdravotnictví (Jan Mach)	85
	<i>Klíčová slova</i>	88
	<i>Otázky</i>	88
2.3	Pravidla pro poskytování zdravotních služeb (Jan Mach)	88
2.3.1	<i>Náležitá odborná úroveň</i>	89
2.3.2	<i>Vedení zdravotnické dokumentace</i>	90
	<i>Klíčová slova</i>	93
	<i>Otázky</i>	93
2.4	Klinický psycholog a pacient (Jan Mach)	93
2.4.1	<i>Převzetí pacienta do péče</i>	93
2.4.2	<i>Informovaný souhlas a nesouhlas pacienta</i>	95
2.4.3	<i>Povinná mlčenlivost zdravotníka a ochrana osobních údajů</i>	99
2.4.4	<i>Nezletilí pacienti v péči klinického psychologa</i>	102
2.4.5	<i>Psychologické zprávy a posudky ve zdravotnickém kontextu</i>	103
	<i>Klíčová slova</i>	105
	<i>Otázky</i>	105
2.5	Klinický psycholog jako soukromý poskytovatel zdravotních služeb (Jan Mach)	105
2.5.1	<i>Klinický psycholog a státní správa</i>	106
2.5.2	<i>Klinický psycholog a zdravotní pojišťovny</i>	108
	<i>Klíčová slova</i>	110
	<i>Otázky</i>	111

2.6	Právní předpisy, které se vztahují k výkonu profese klinického psychologa (Jan Mach)	111
2.6.1	Ústava a Listina základních práv a svobod	111
2.6.2	Mezinárodní úmluvy a smlouvy, které se vztahují k problematice zdravotnictví	112
2.6.3	Obecné zákony a právní předpisy, jejichž některá ustanovení souvisejí se zdravotnictvím	112
2.6.4	Právní předpisy, které upravují poskytování zdravotních služeb	113
2.6.5	Právní předpisy, které upravují způsobilost k výkonu povolání lékaře a nelékařských zdravotnických povolání	114
	Klíčová slova	114
	Otázky	114
2.7	Právní ochrana klinického psychologa a některá doporučení (Jan Mach)	115
2.7.1	Pojištění klinického psychologa	115
2.7.2	Rizika výkonu povolání klinického psychologa	115
2.7.3	Stížnosti a žaloby	117
2.7.4	Doporučení, jak postupovat při právních problémech	118
	Klíčová slova	119
	Otázky	119
2.8	Závěr kapitoly o právním rámci (Jan Mach)	120
	Shrnutí první části: O klinických psychologích a klinické psychologii: náležitá odborná úroveň (Bohumila Baštecká)	121
II. část		
	Vývoj klinické psychologie: od hysterie k internetu	123
3.	Jednotlivé výkladové rámce uvnitř (klinické) psychologie (Bohumila Baštecká)	124
3.1	Minulost a historie (klinické) psychologie: přehled	124
3.1.1	Dříve než byla psychologie založena jako obor	125
3.1.2	Poté co byla psychologie založena jako obor	126
3.2	Psychoanalýza a hlubinné přístupy	131
3.2.1	Sigmund Freud a „klasická psychoanalýza“	132
3.2.2	Alfred Adler a individuální psychologie	134
3.2.3	Carl Gustav Jung a analytická psychologie	135
3.2.4	Shrnutí: odkazy psychoanalýzy	137
	Literatura	138
3.3	Behaviorismus a kognitivně-behaviorální přístupy v terapii	139
3.3.1	Behaviorismus	139
3.3.2	Behaviorální terapie	141
3.3.3	Kognitivní výkladový rámec	142
3.3.4	Kognitivní rámec a terapie	143
3.3.5	Kognitivně-behaviorální rámec včetně terapie	144
3.3.6	Shrnutí: chování a myšlení v pomáhajících postupech	145
	Literatura	147
3.4	Humanistické a existenciální přístupy	147
3.4.1	Daseinsanalýza (analýza pobytu)	148
	Literatura	149
3.4.2	Rogersovský přístup	149
	Literatura	151

3.4.3	Logoterapie	152
	Literatura	153
3.4.4	Gestalt terapie	153
	Literatura	154
3.4.5	Transakční analýza	154
	Literatura	155
3.4.6	Shrnutí: humanisté – poslední výspa individualismu	156
3.5	Systém: systemický přístup (rodinné terapie), ekosystémový pohled	156
3.5.1	Systém v (rodinné) terapii	158
3.5.2	Ekosystémový pohled	161
3.5.3	Shrnutí: systém jako změna perspektivy	162
	Literatura	162
3.6	Komunitní přístup	162
3.6.1	Komunitní psychologie a komunitní hnutí duševního zdraví: deinstitutionalizace jako sdílená odpovědnost státu, obcí, občanů	163
3.6.2	Komunity jako zdroje (duševního) zdraví, komunity jako „nová naděje“	166
3.6.3	Shrnutí: komunitní přístup představuje angažovanost v prostředí	167
	Literatura	167
3.7	Transpersonální přístup	168
	Literatura	171
3.8	Narativní přístup a narativní terapie	171
	Literatura	173
3.9	Evoluční výkladový rámec	174
3.9.1	Rozhovor s PhDr. Jaroslavem Madlafouskem (2000–2001)	174
	Literatura	183
3.10	Pozitivní psychologie v dialogu s psychopatologií	184
3.11	Shrnutí kapitoly o výkladových rámcích: duše a mozek v klinické psychologii	186
	Klíčová slova ke třetí kapitole	188
	Otázky	189
4.	Psychologické paradigma mezi ostatními v souvislostech nemoci a zdraví	190
	(Bohumila Baštecká)	190
4.1	Psychologický přístup	190
4.2	Biomedicínský přístup	192
4.3	Sociologický přístup	193
4.4	Sociálně-ekologický přístup	193
4.5	Celostní – alternativní, komplementární přístup	194
	Klíčová slova a data ke čtvrté kapitole	196
	Otázky	196
5.	Situace (nejen u nás) dnes: souvislosti pro klinickou psychologii	197
5.1	Muži, ženy, jedinci (Bohumila Baštecká)	198
5.2	Demografický posun: cizinci a stárnutí (Bohumila Baštecká)	200
5.3	Menšiny: uznání rovnosti lidí a rozdílů mezi nimi, uznání vlastní omezené moci (Bohumila Baštecká)	203
5.4	Kulturní rozdíly a kulturní kompetence: rozmanitost, hodnoty, spiritualita	206
	(Bohumila Baštecká)	206
5.4.1	Kultura	207
5.4.2	Kulturní způsobilost	207

5.4.3	<i>Spirituální vnímavost</i>	208
5.4.4	<i>Kulturní rozmanitost a alternativy</i>	209
5.5	Zdravotnická ekonomika a etika: řízení kvality a péče a pacientovo rozhodování (Bohumila Baštecká)	210
5.6	Spolupráce v síťovém světě: proměna autority (Bohumila Baštecká)	213
5.7	Amerikanizace řeči (Bohumila Baštecká)	214
5.8	Co přineslo do české psychologie posledních 20 let? (Jindřiška Kotrlová)	216
5.8.1	<i>Studium psychologie</i>	216
5.8.2	<i>Psychologie ve výzkumu a praxi</i>	217
5.8.3	<i>Psychologická obec</i>	217
5.8.4	<i>Psychologie a veřejnost</i>	218
5.8.5	<i>Čeští psychologové a (jejich) nová i stará média</i>	218
5.8.6	<i>Čeští psychologové a zahraničí</i>	219
	Klíčová slova a data k páté kapitole	221
	Otázky	221
	Shrnutí druhé části: O vývoji (klinické) psychologie: souvislosti naší sociokulturní normy (Bohumila Baštecká)	222
III. část		
Systémový rámec klinické psychologie: vývoj zdravotnictví a zdravotnické souvislosti . . . 225		
6. Historie a současnost veřejného zdravotnictví: zdraví pro všechny 226		
6.1	Státní zdravotní politika a veřejné zdravotnictví (Bohumila Baštecká)	226
6.2	Historie veřejného zdravotnictví ve středoevropském prostoru (Bohumila Baštecká)	227
6.2.1	<i>Rakousko-Uhersko, Francie a Německo v 19. století</i>	228
6.2.2	<i>První Československá republika</i>	231
6.2.3	<i>Československo po roce 1945: socialistické zdravotnictví</i>	231
6.2.4	<i>Kapitalistická současnost</i>	232
6.2.5	<i>Stáří nemocnosti: co dál</i>	235
6.3	Veřejné zdravotnictví dnes: „rovný přístup k podmínkám, které umožňují zdraví“ (Bohumila Baštecká)	236
6.3.1	<i>Lalondova zpráva a Ottawská charta podpory zdraví: sociálně-ekologické paradigma</i>	236
6.3.2	<i>Zkoumání sociální (ne)rovnosti</i>	239
6.3.3	<i>Komise Světové zdravotnické organizace pro společenské determinanty zdraví</i>	240
6.3.4	<i>Něco se (ne)daří</i>	241
6.4	České veřejné zdravotnictví dnes (Hana Janečková)	242
6.4.1	<i>Pojmosloví a vymezení sociologie medicíny a zdravotnictví ve vztahu k veřejnému zdravotnictví</i>	242
6.4.2	<i>Změny v sociologii medicíny a veřejném zdravotnictví za uplynulých 14 let: co považují za dobré, co za méně dobré</i>	243
6.4.3	<i>Možné směry dalšího rozvoje sociologie medicíny</i>	248
6.4.4	<i>Doporučení klinickým psychologům po 14 letech</i>	249
	<i>Citovaná literatura</i>	250
	<i>Doporučená česká literatura a odkazy k orientaci v sociologii medicíny</i>	250
6.5	Shrnutí kapitoly o veřejném zdravotnictví: prostředí, které podporuje zdraví (Bohumila Baštecká)	251

Klíčová slova a data k šesté kapitole	253
Otázky	253
7. Cíle pro zdraví a cíle zdravotnictví (Bohumila Baštecká)	254
7.1 Světová zdravotnická organizace	254
7.2 Rámcové cíle pro zdraví: zdravotní spravedlnost a sociální začlenění	256
7.2.1 <i>Evropské zdraví a blaho: Zdraví 2020</i>	258
7.2.2 <i>Rozvojové cíle tisíciletí</i>	259
7.3 Rámcové cíle zdravotních služeb	259
7.3.1 <i>Účel medicíny v dobových souvislostech</i>	260
7.3.2 <i>Současné cíle medicíny</i>	262
7.3.3 <i>České cíle medicíny</i>	264
Klíčová slova a data k sedmé kapitole	265
Otázky	265
Shrnutí třetí části: O zdravotnictví a zázracích pro všechny: rovnost existuje (zatím jen) ve smrti (Bohumila Baštecká)	266
IV. část	
Hodnotový rámec klinické psychologie: etika a kvalita – dobrý průběh, dobrý vztah, dobří lidé, dobré výsledky, dobrý život	267
8. Hodnoty v profesi: od zákonů po způsobilost (Bohumila Baštecká)	268
8.1 Dobrý účel, dobrý proces a dobré výsledky: proč, jak a co	270
8.1.1 <i>Jak: dobrý proces</i>	270
8.1.2 <i>Co a proč: dobrý výsledek</i>	271
8.2 Dobří způsobilí lidé: kdo (s kým)	272
8.3 Shrnutí o hodnotách: jak držet pohromadě	273
Klíčová slova a data k osmé kapitole	275
Otázka	275
9. Kvalita: řízení a měření (managementu, péče, života) (Bohumila Baštecká)	276
9.1 Systémy kvality (výrobků, služeb) a jejího řízení	277
9.1.1 <i>Spokojenost zákazníka a jeho potřeby</i>	278
9.1.2 <i>Zákazník v systémech řízení kvality: ISO a TQM</i>	278
9.2 Kvalita péče a služeb a její měření: výsledky a procesy	281
9.2.1 <i>Spokojenost pacientů (a zaměstnanců)</i>	282
9.2.2 <i>Potřeby, důkazy, hodnoty: vyjednávání tří a více stran</i>	286
9.2.3 <i>Účelnost péče (výsledky) a účinnost vynaložených nákladů</i>	287
9.3 Kvalita života a její měření	290
9.3.1 <i>Subjektivně a objektivně, široce a úzce</i>	291
9.3.2 <i>Měření versus individualizace</i>	291
9.4 Shrnutí kapitoly o řízení a měření kvality: dobrý sluha, špatný pán	293
9.4.1 <i>Péče zaměřená na pacienta versus ruka trhu</i>	293
9.4.2 <i>Pandemie organizačního řízení kvality</i>	294
9.4.3 <i>A co dál: participace a partnerství?</i>	295
Klíčová slova k deváté kapitole	296
Otázky	297
10. Podpora kvality (Bohumila Baštecká)	298
10.1 Profesionální etika jako hodnotový rámec oboru:	299

10.1.1	Lékařská etika a odkaz Norimberka	300
10.1.2	Etické komise ve zdravotnictví	303
10.1.3	Soudobá zdravotnická etika a zápas s autonomií	305
10.1.4	Psychologická etika	310
10.2	Praxe založená na důkazech jako podpora sdíleného rozhodování a výsledku	316
10.2.1	Postup praxe založené na důkazech: ptej se, odpovídej pomocí důkazů a vyhodnocuj to	317
10.2.2	Zavádění výzkumných poznatků do zdravotnické praxe	320
10.2.3	Psychologická praxe založená na důkazech a na zkušenosti	322
10.2.4	Důkazy pro alternativní a doplňkové postupy	324
10.3	Výsledek za rozumnou cenu: řízená péče (ale kým?)	325
10.3.1	Péče řízená poskytovatelem	326
10.3.2	Péče řízená uživatelem	327
10.3.3	Uchovat autonomii poskytovatele a uživatele a jejich vztah, ale jak?	327
10.4	Standardy kvality jako dohodnutá úroveň služby	328
10.4.1	Standardní výsledky, procesy, prostředí a pracovníci	329
10.4.2	Uchovat smysl a účel	330
10.5	Smluvní proces pacientova spolurozhodování: informovaný souhlas	331
10.5.1	Forma informovaného souhlasu	332
10.5.2	Informace pro informovaný souhlas	333
10.5.3	Postup (proces) informovaného souhlasu v kontextu zdravotnické praxe	336
10.5.4	(Emočně náročné) informování – sdělování a sdílení (špatných, smutných a těžkých) zpráv	338
10.5.5	Partnerské spolurozhodování	343
10.5.6	Rozhodování (v situaci nejistoty): hodnoty a zkreslení	346
10.6	Rozvoj pracovníka: od standardní techniky k osobní jedinečnosti a týmové spolupráci	350
10.6.1	Dodržování vodítek odbornosti – compliance – u zdravotníků	351
10.6.2	Supervize v pomáhajících profesích	353
10.6.3	(Týmová) spolupráce	360
	Klíčová slova a data k desáté kapitole	367
	Otázky	368
	Shrnutí čtvrté části: O etice, kvalitě, procesu, výsledku a vztahu: hodnotová shoda	
	(Bohumila Baštecká)	369
V. část		
S kým v klinické psychologii spolupracujeme: osobnost, rodina/skupina, obec		371
11. Styčné obory a jejich představitelé (Bohumila Baštecká)		372
11.1 Ošetrovatelství		373
11.1.1 Ohlédnutí Aleny Mellanové		374
Doporučená literatura k orientaci v ošetrovatelství		376
11.2 Sociální práce		377
11.2.1 Ohlédnutí Jaroslavy Sýkorové		378
Doporučená literatura k orientaci v sociální práci		380
11.3 Speciální pedagogika (v sociálních službách)		381
11.3.1 Ohlédnutí Petra Matusšky		382
Doporučená literatura k orientaci ve speciální pedagogice		384
11.4 Pastorační péče		384

11.4.1	<i>Ohlédnutí Aleše Opatrného</i>	386
	<i>Doporučená literatura k orientaci v pastorační či duchovní péči</i>	388
11.5	Rodinné a vztahové poradenství	389
11.5.1	<i>Ohlédnutí Dany Štěrbové</i>	390
	<i>Doporučená literatura k orientaci v partnerském a rodinném poradenství</i>	393
	Klíčová slova k jedenácté kapitole	394
	Otázky	394
12.	Osobnost (Bohumila Baštecká)	395
12.1	Pohlaví a gender: vrozené „já“ zažíváno sebou a nahlíženo ostatními v kultuře	397
12.1.1	<i>Identita: „já“ sebe zažívá a vymezuje</i>	397
12.1.2	<i>Intimita: „já“ se vztahuje a lne</i>	401
12.1.3	<i>Základem je tělo, pohlaví, vztah</i>	404
12.2	Vědomí sebe v čase: „já“ si „sebe“ uvědomuje a pamatuje	405
12.2.1	<i>Vědomí a nevědomí</i>	405
12.2.2	<i>Sebepojetí a tělesný (sebe)obraz</i>	407
12.2.3	<i>Paměť a prožitky</i>	410
12.3	Vůle a její proměny: „já“ jde za svým navzdory překážkám	412
12.3.1	<i>Vůle v psychologii: exekutivní funkce</i>	413
12.3.2	<i>Svobodná i poslední vůle: chtít</i>	413
12.4	Cloningerova teorie temperamentu a charakteru: člověková vybavenost k adaptaci a sebeřízení	415
12.4.1	<i>Temperament jako základ pro různé způsoby adaptace</i>	416
12.4.2	<i>Charakter jako vztah „já“ k sobě, druhým a všemohíru</i>	417
12.4.3	<i>Užití Cloningerovy teorie</i>	417
12.5	Kognitivní (poznávací) styly: „já“ vnímá po svém	419
12.6	Úzkost: „já“ se bojí (o) „sebe“	421
12.6.1	<i>Odloučení, nebezpečí, bezmoc, ztráta</i>	422
12.7	Obranné mechanismy a pozitivní iluze (přesvědčení): „já“ se chrání	423
12.7.1	<i>Psychoanalýza: nevědomé intrapsychické mechanismy</i>	423
12.7.2	<i>Kognitivní psychologie: pozitivní přesvědčení</i>	425
12.7.3	<i>Obranné mechanismy dnes</i>	425
12.8	Dynamické porozumění člověku v dané situaci: vývojové souřadnice, potřeby, hodnoty, síly, zdroje, strategie zvládnání (coping) a souřadnice bio-psycho-sociálně-spirituální	426
12.8.1	<i>Vývojové otázky a vývojové souřadnice: od stadií k cestě</i>	427
12.8.2	<i>Potřeby a hodnoty</i>	431
12.8.3	<i>Síly a zdroje</i>	436
12.8.4	<i>Strategie zvládnání ohrožující zátěže (copingové strategie)</i>	437
12.8.5	<i>Bio-psycho-sociálně-spirituální souřadnice pro porozumění jedinci v jeho situaci</i>	441
12.9	Čas: základní charakteristika kultury a člověka každodennost	442
12.9.1	<i>Člověkův čas: pohyb, poslušnost, přičinnost</i>	443
12.9.2	<i>Čas myšlený a čas žitý</i>	446
12.9.3	<i>Časová nazrálost, věková zralost</i>	446
12.9.4	<i>Přechod jako čas ke změně</i>	448
12.9.5	<i>Čas léčitel</i>	450
12.9.6	<i>Čas pro setkání</i>	452
12.10	Shrnutí kapitoly o osobnosti: setkání se sebou a druhým/i	453

12.10.1	Poruchy osobnosti a funkční schopnost osobnosti	453
12.10.2	Člověk v akci a na cestě	456
	Klíčová slova a data k dvanácté kapitole	458
	Otázky	459
13.	Rodina a skupina (Bohumila Baštecká)	460
13.1	Vymezení rodiny a (malé) skupiny	460
13.2	Složení, struktura a dynamika skupiny a rodiny	463
13.2.1	Složení a struktura	463
13.2.2	Dynamika	464
13.2.3	Rodiny a skupiny jako vztahové vzorce	471
13.3	Rodina v pohybu neztrácí hodnotu	471
13.3.1	Rodiny vně středního (i když možná už neexistujícího) proudu	472
13.3.2	Hledání rodinného zdraví	474
13.4	Shrnutí kapitoly o rodině a skupině: jednota v rozmanitosti	476
	Klíčová slova k třinácté kapitole	478
	Otázky	478
14.	Společenství, sousedství, obec – komunita (Bohumila Baštecká)	479
14.1	Obec a místní společenství, občanství	480
14.1.1	Občanství založené na právech a na patřeni: sociální začlenění	482
14.1.2	Občanství jako účast a vzájemnost: nové „my“	483
14.1.3	Občanství jako svépomoc a vzájemná pomoc	484
14.2	Komunitní přístup, práce, hnutí	487
14.2.1	Komunitní práce jako organizování a posilování společenství	487
14.2.2	Komunitní otazníky	489
14.3	Léčba v komunitě	490
14.3.1	Terapeutická komunita (léčebné společenství) a výcviková komunita	490
14.3.2	Vyvážená péče a (pružná) asertivní komunitní léčba	492
14.4	Shrnutí kapitoly o komunitě: patřit mezi své a mít vliv	493
	Klíčová slova a data k čtrnácté kapitole	495
	Otázky	495
	Shrnutí páté části: O sebeřízení, setkávání a zdraví: lidé mezi svými, v akci a na cestě (Bohumila Baštecká)	496
VI. část		
	Jak v klinické psychologii spolupracujeme	499
15.	Komunikace, vztah, smlouva (Bohumila Baštecká)	500
15.1	Vztah a komunikace v profesi	501
15.1.1	Rozhovor s Hanou Junovou (září 2000)	501
15.1.2	Ohlédnutí Hany Junové po 14 letech (únor 2014)	512
15.2	Komunikace jako společný tanec ve vztahovém poli	516
15.2.1	Sdělování a vnímání: umělé dělení na verbální, nonverbální, paraverbální	517
15.2.2	Sociální začátky poznávání: intersubjektivita a teorie mysli	519
15.2.3	Komunikační prostor / komunikační pole, paralelní procesy	522
15.2.4	Od přenosu k protipřenosu a intersubjektivitě: opakování, očekávání, vyladění	525
15.3	Pracovní spojenectví: smluvní vztah	527
15.3.1	Dohoda o spolupráci: pozice a procesy (jak?)	528

15.3.2	Dohoda o spolupráci: výsledek (proč?)	531
15.3.3	Vztah nás (procesem) nese k cíli	533
15.3.4	Hranice v profesi jako etický závazek	537
15.3.5	Placení přátel lidí	541
15.4	Shrnutí kapitoly: smluvní vztah a pomáhání	544
	Klíčová slova a data k patnácté kapitole	546
	Otázky	546
16.	Klinickopsychologické poznávání (Bohumila Baštecká)	547
16.1	Klinické uvažování: posouzení, plánování, provedení, vyhodnocení	547
16.1.1	Čeho si všímáme a o čem uvažujeme	549
16.1.2	Jaké prostředky při uvažování a posuzování využíváme	551
16.1.3	Zdroje zkrslení	552
16.1.4	Klinická úvaha: kdo je pacient a co pro něj lze udělat	553
16.1.5	Kazuistika: o co šlo, co a proč jsme u/dělali a jak to dopadlo	555
16.2	Rozhovor jako hlavní prostředek klinickopsychologického poznávání a pomáhání	557
16.2.1	Dozvídaní a objasnění	559
16.2.2	Porozumění	559
16.2.3	Souhlas a péče	561
16.2.4	Uznání	561
16.2.5	Utřídění a uzavření	562
16.3	Otázky jako intervence	563
16.3.1	Uzavřené – zjišťovací – otázky	563
16.3.2	Otevřené – rozvíjející – otázky	564
16.3.3	Otázky cíleně navozující změnu	565
16.4	Shrnutí kapitoly o klinickopsychologickém poznávání: náležitá odborná úroveň	567
	Klíčová slova k šestnácté kapitole	569
	Otázky	569
	Shrnutí šesté části: O řeči ptáků a šustění papírem: kéž psychologie rozumí (Bohumila Baštecká)	570
VII. část		
	Jak si (v klinické psychologii) představujeme souvislosti nemoci a zdraví	573
17.	Reakce a interakce v souvislostech onemocnění (Bohumila Baštecká)	574
17.1	Podmiňování	575
17.2	Imunitní reakce a interpretační procesy	576
17.2.1	Záněty, systémová onemocnění, alergie	576
17.2.2	Interpretace cizího	578
17.2.3	Psychoneuroimunologie	579
17.3	Stresová reakce a kognitivní ohodnocení	580
17.3.1	Otcové teorie stresu: adrenalin a vztah (k prostředí)	582
17.3.2	Dědicové teorie stresu: alostáza	587
17.3.3	Nesnáže se stresem (též s krizí, traumatem a nemocí)	591
17.4	Duševní (emoční) krize	592
17.5	Psychické trauma	594
17.5.1	Časová souslednost reakcí na traumatizující podnět	595
17.5.2	Vybrané peritraumatické a posttraumatické reakce	597

17.5.3	<i>Bolavá a připravená paměť</i>	601
17.5.4	<i>Odolnost a připravenost</i>	602
17.5.5	<i>Shrnutí kapitoly o psychickém traumatu: síla podnětu, síla reakce a síla souvislosti</i>	603
17.6	Výroční reakce: prokletí a identifikace	606
17.6.1	<i>Nemesidín komplex</i>	606
17.6.2	<i>Identifikace na podkladu ztráty</i>	607
17.7	Bez(po)mocnost a beznaděj	609
17.7.1	<i>Bezmocnost a beznaděj: cesta od ztráty k nemoci</i>	609
17.7.2	<i>Naučená bezmocnost: kognitivní cesta k depresi</i>	611
17.7.3	<i>Naučená bezmocnost a atribuce: depresivní atribuční styl</i>	611
17.7.4	<i>Podtyp deprese založený na beznaději: očekávání bezmoci</i>	612
17.7.5	<i>Teorie reakčního stylu: ruminace</i>	613
17.7.6	<i>Bezmocnost a beznaděj v myšlení a ve vztazích</i>	613
17.8	Shrnutí kapitoly o reakcích a interakcích, které mohou vést k nemoci tělesné či duševní	614
	Klíčová slova a data k sedmnácté kapitole	615
	Otázky	616
18.	Podněty v čase a v souvislostech onemocnění (Bohumila Baštecká)	617
18.1	Životní události a každodenní těžkosti: změny a starosti	618
18.1.1	<i>Škálování a hledání souvislosti</i>	618
18.1.2	<i>Změna jako předmět zkoumání</i>	620
18.1.3	<i>Všednodenní těžkosti</i>	621
18.2	Očekávané změny a neštěstí (mimořádné události): normativní a paranormativní krize	622
18.2.1	<i>Podněty, které mohou způsobit emoční krizi</i>	624
18.2.2	<i>Podněty, které mohou působit psychické trauma ve smyslu poruchy</i>	626
18.3	Nemoc a působení podnětů v čase	628
18.3.1	<i>Časový průběh působení podnětů</i>	628
18.3.2	<i>Čas mezi působením podnětů a vznikem onemocnění</i>	630
18.4	Shrnutí: co jsme se dozvěděli o podnětech v souvislostech onemocnění	630
	Klíčová slova a data k osmnácté kapitole	632
	Otázky	632
19.	Organismus v souvislostech onemocnění (Bohumila Baštecká)	633
19.1	Intrapsychický konflikt, orgánová odpověď a Franz Alexander	634
19.1.1	<i>Intrapsychický konflikt v souvislostech životní situace a osobní zranitelnosti</i>	636
19.2	Osobnostní profil v psychosomaticce a Helen Flanders Dunbarová	637
19.2.1	<i>Osobnosti náchylné k úrazům</i>	638
19.2.2	<i>Emoce, nemoc a klinická pastorační práce</i>	638
19.3	Vzorec chování (typu A) s náchylností k srdečnímu onemocnění a Friedman s Rosenmanem	639
19.3.1	<i>Historie: kardiak jako statný dravý muž zaujatý pro práci</i>	640
19.3.2	<i>Chování typu A a další typy</i>	640
19.3.3	<i>Měření chování typu A</i>	640
19.3.4	<i>Domněnky kolem chování typu A</i>	641
19.3.5	<i>Kritika pojetí chování typu A a budoucnost: a co ženy?</i>	642
19.4	Alexitymie a Peter E. Sifneos	643
19.4.1	<i>Popis chování, které odpovídá alexitymii</i>	644

19.4.2	Vysvětlování alexitymického chování	644
19.4.3	Co z alexitymie zůstalo	646
19.5	„Osobnost typu“ (A, B) C, D	647
19.5.1	Dávná historie: podněty, které psychogenně působí rakovinu (u melancholických žen)	647
19.5.2	Nedávná historie: „osobnost typu“ C a D	648
19.5.3	Současnost: osobnost typu S	649
19.6	Vnímavost a náchyllost (k nemoci)	650
19.6.1	Diateze – stres	651
19.6.2	Rozdílná vnímavost k vlivům prostředí	652
19.7	Shrnutí: co jsme se dozvěděli o organismu v souvislostech onemocnění	654
	Klíčová slova k devatenácté kapitole	657
	Otázky	657
20.	Prostředí: kulturní a individuální přizpůsobování v souvislostech onemocnění a zdraví (Bohumila Baštecká)	658
20.1	Obyvatelnost: dobré místo k žití	661
20.2	Životní spokojenost, štěstí, osobní pohoda	662
20.2.1	Složení a míra životní spokojenosti závisí mj. na tom, jak se na ni ptáme	663
20.2.2	Charakteristiky mezilidského prostředí s ohledem na spokojenost a štěstí	665
20.2.3	Štěstí, zdraví, dlouhá léta: jak kdo, jak kdy, jak kde	666
20.3	Peníze a vliv: socioekonomické postavení	667
20.3.1	Chudoba a zdravotní riziko	668
20.4	Sítě: sociální opora a sociální kapitál	669
20.4.1	Sociální opora jako pomáhání a jako patření	670
20.4.2	Sociální opora jako pomáhání: podoby, funkce, vztah ke zdraví	671
20.4.3	Sociální kapitál: důvěra, vzájemnost a zdraví	673
20.5	Životní styl jako hodnotový vzorec zacházení s prostředím	674
20.5.1	Životní styl, který podporuje zdraví	676
20.6	Shrnutí o jedincově vnímání prostředí a zacházení s ním v souvislostech nemoci a zdraví	677
20.6.1	Co na to psycholog(ie)	678
	Klíčová slova k dvacáté kapitole	679
	Otázky	679
21.	Cesty zdraví, zdraví na cestě (Bohumila Baštecká)	680
21.1	Osobnost předpokládá vliv vlastní dovednosti či náhody: umístění vlivu (<i>locus of control</i>)	681
21.1.1	Zdravotní umístění vlivu	683
21.2	Osobnost předpokládá vlastní schopnost řešit to, co nastane: vnímaná vlastní zdatnost (<i>self-efficacy</i>)	684
21.2.1	Sebeřízení a sebedůvěra	684
21.2.2	Obecná vlastní zdatnost	685
21.3	Člověk se dobře vyvíjí osudu navzdory: odolnost (<i>resilience</i>)	686
21.3.1	Odolné komunity	687
21.4	Osobnost zvládá stresující životní události: tvrdost (<i>hardiness</i>)	687
21.4.1	Dispoziční složka odolnosti jako schopnost události a prožitky příznivě interpretovat	688
21.5	Člověk věří, že drží pohromadě a život má smysl zvládat: salutogeneze a smysl pro spojitost (<i>sense of coherence</i>)	689
21.5.1	Zdroje a schopnost je využít	689

21.6	Člověk zápasí s utrpením: posttraumatický růst	690
21.6.1	<i>Sebepešilující přesvědčení oproti příznivé proměně osobnosti</i>	691
21.7	Osobnost očekává, že věci dobře dopadnou, a s nadějí vyhlíží budoucnost: optimismus	693
21.7.1	<i>Optimismus a zdraví</i>	694
21.8	Člověk se směje: humor	695
21.8.1	<i>Zdravotnický a černý humor</i>	697
21.9	Shrnutí o cestách zdraví: odolnost není dost	698
	Klíčová slova a data k jednadvacáté kapitole	700
	Otázky	701
	Shrnutí sedmé části: Nemoc a zdraví v metodologických a hodnotových souvislostech:	
	dívat se a divit (Bohumila Baštecká)	702
	<i>Věda versus hodnoty kulturní, dobové a vlastní</i>	702
	<i>Osnova pro porozumění zdraví a pro příběh o zdraví</i>	703
	<i>Kulturní a metodologická gramotnost</i>	704
	Doslov Bohumily Baštecké v roce 2015	705
	<i>Prostory naděje: nová „my“ rozmanitých</i>	706
	<i>Rychlost změn: co zůstává?</i>	707
	<i>Ptát se, dívat se a divit: morální a metodologická gramotnost</i>	708
	<i>Sociokulturní kyvadlo: čemu teď věřím/e</i>	710
	Literatura	713
	Rejstřík	746